

tussen **Duin & Dijk**

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 7 **3** ● 2008

De roodnet

Een bijzondere

Rondom Bergen zijn de laatste jaren regelmatig roodnetboleten gevonden, in Nederland een erg zeldzame paddenstoel. Wat is dat eigenlijk voor een paddenstoel en waar komt hij nog meer voor?

De roodnetboleet (*Boletus rhodoxanthus*) is een zeer kleurrijke boleet, die ondanks zijn opvallende verschijning slechts zelden wordt herkend. Hij is zeldzaam en gemakkelijk te verwisselen met de eveneens kleurrijke satansboleet (*Boletus satanas*). In het veld zijn de opvallendste verschillen met de satansboleet het netwerk op de steel, dat bij de roodnetboleet sterk contrasteert met de gele kleur van de ondergrond, de geur van het vlees, die als aangenaam wordt ervaren bij de jonge vruchtlichamen van de roodnetboleet, terwijl de satansboleet in alle stadia stinkt en tenslotte de rode kleur onderaan de steel van de roodnetboleet, die ontbreekt bij de satansboleet. Beide soorten staan op de Rode Lijst in ons land in de categorie EB, dat wil zeggen dat ze bedreigd worden met uitsterven. De roodnetboleet lijkt ook sterk op de in Zuid-Europa voorkomende *Boletus splendidus*, die overigens nooit in ons land is waargenomen. De roodnetboleet is vooral een mediterrane

soort, die naar het noorden toe zeldzamer wordt en zijn noordgrens heeft in Zuid-Zweden. Overigens is de soort overal schaars. De laatste drie jaar zijn er 11 roodnetboleten gevonden in de omgeving van Bergen (NH). Dat inspireerde mij om eens uit te zoeken, hoe het de soort landelijk is vergaan. Grote boleten zijn soms lastig te determineren, omdat ze uiterlijk variabel zijn en microscopisch sterk op elkaar kunnen lijken.

De eerste waarnemingen in Nederland

In 1938 werd de soort voor Nederland ontdekt. In oktober van dat jaar trof Pieter Schouw de soort aan op het landgoed Raaphorst tussen Den Haag en Wassenaar (bron: database NMV). Het waarnemenbestand van de Nederlandse Mycologische Vereniging bevat ten met 2006 inmiddels 25 waarnemingen van deze soort. De meeste meldingen van *Boletus rhodoxanthus* komen vanouds van

twee gebieden die we gemakshalve 'kernegebieden' noemen. Dit zijn het reeds genoemde gebied binnen de driehoek Den Haag, Wassenaar en Voorschoten, met veel oude lanen en landgoederen en een gebied tussen Bergen (NH) en Bergen aan Zee. Dit tweede kerngebied bestaat uit kalkrijk zand met een overgang naar een kalkarm duingebied en oude lanen binnen de bebouwde kom. Een aparte categorie 'nieuwe locaties' betreft drie gebieden waar *rhodoxanthus* voor 1999 niet eerder was waargenomen, namelijk te Zeist, in de omgeving van Driebergen en bij Heerenveen in Friesland. Dit wijst op een duidelijke uitbreiding van zijn verspreidingsgebied.

De roodnetboleet in Noord-Holland

De ontwikkeling van de roodnetboleet in het tweede kerngebied in de duinen van Noord-Holland verschilt opmerkelijk van die in het eerste kerngebied bij Den Haag. In

boleet

paddenstoel in de Hollandse duinen

dat gebied zijn na de eerste vondsten in 1938 ook in de jaren tachtig van de vorige eeuw verschillende waarnemingen van de soort gedaan. Maar de laatste vondst dateert alweer van 1993, dus 14 jaar geleden.

Uit het kerngebied rondom Bergen bevinden zich zes meldingen in het NMV-bestand. De eerste melding van de roodnetboleet is van 17 juli 1966. Op die dag vond Friedjof van den Bergh aan de rand van een ruiterspad langs de Zwarteweg in Bergen onder een zomereik een onbekende boleet. Hij ging ermee naar Dr. Swanenburgh de Veije die hem opstuurde naar het toenmalige Rijksherbarium. Hier kwam het exemplaar in zeer slechte conditie aan en werd gedetermineerd als 'waarschijnlijk roodnetboleet'.

In de jaren tachtig werd de soort op bijna dezelfde locatie met meerdere exemplaren weer waargenomen, maar niet aangemeld (mondelijke mededeling F. van den Bergh). Op 5 september 1982 werd de soort door Pieter Schouw aangetroffen nabij van de Zeeweg naar Bergen aan Zee in de buurt van een eikensoort.

Op 1 september 2004 vonden Kees Roobeek en ik twee exemplaren in de bocht van de zeer druk bereden Eeuwigelaan te Bergen (NH).

Op 1 september 2006 werd de soort in 't Oude Hof, in de buurt van deze locatie gevonden door Kees Roobeek, Friedjof van den Bergh en mij, waar twee exemplaren losgetrapt langs de rand van een ruiterspad lagen. Ook in 2007 zijn weer enkele vondsten gedaan, op maar liefst

● Roodnetboleten

drie verschillende plaatsen. Zelf vond ik vijf exemplaren langs de Eeuwigelaan, 60 meter verwijderd van de plaats van drie jaar geleden; één exemplaar werd gevonden in het duingebied De Verbrande Pan ten zuiden van de Zeeweg door Friedjof van den Bergh en tijdens de excursie van de NMV op 13 oktober 2007 in het PWN gebied te

augustus (1x), september (18x) en oktober (5x) met als ectomycorrhizapartners (zover het werd doorgegeven) eik (6x) en beuk (3x). Het milieu is zeer divers en varieert van lanen op oude landgoederen tot aan bossen en duinen op meestal kalkrijke tot kalkarme en voedselrijke tot voedselarme klei of zand. In Bergen (NH) werd hij tweemaal

Alle vondsten te Bergen werden steeds op nieuwe plaatsen gedaan

Bergen (NH) werden twee exemplaren gezien.

Met zoveel exemplaren voorhanden ontstonden ideale omstandigheden voor het bekijken van de variatie binnen de soort en voor het vergelijken van de soort met aanverwante soorten zoals de satansboleet.

Ecologie

Vruchtlichamen van de roodnetboleet zijn in Nederland waargenomen in de maanden juli (1x),

gezien aan de rand van een ruiterspad (kalkarm en voedselrijk milieu), tweemaal langs een drukke verkeersweg (kalkarm en voedselrijk) en tweemaal langs een kaal duinpad tussen buntgras en wat mos in de nabijheid van twee kleine zomereiken (kalkarm en voedselarm). Veel mycorrhizavormers vormen vruchtlichamen op de grens van zogenaamde verstoringszones, zoals wegranden en op plaatsen waar de grond is omgewoeld, zoals ➤

● Roodnetboleten

aan de rand van ruiterspaden of op plaatsen in het duin, waar graafwerkzaamheden worden verricht. *Rhodoxanthus* werd zonder uitzondering aangetroffen in verstoringszones, op kale plaatsen, zoals de rand van een ruiterspad of de rand van een duinweg. Ook de locatie langs de drukke Eeuwigelaan in Bergen is als zo'n verstoringszone te beschouwen. Het zand langs deze drukke weg is tot onbepaalde diepte verzadigd met roet (monsters onderzocht), terwijl er iets verder van de weg af, een flora met bijzondere planten groeit. De locaties in de duinen aan de rand van een duinweg (lees verstoringszone), bevonden zich onder aan een open glooiende duinhelling met wat buntgras in de nabijheid

van twee geïsoleerde zomereiken. Op alle vindplaatsen (voedselarm of voedselrijk) blijft door de plaatselijke omstandigheden geen blad liggen en vindt dus ook geen humusvorming plaats. Alle vondsten te Bergen werden steeds op nieuwe plaatsen gedaan. We hielden in eerste instantie de plek van de eerste waarneming van 1966 scherp in de gaten, echter zonder resultaat. In 2004 vonden we de soort bij toeval op een andere plaats. Drie jaar later werden alle vondsten weer op totaal verschillende plaatsen gedaan en dat is vreemd voor een mycorrhizavormer. Een mycorrhizavormer leeft namelijk samen met de waardboom (in dit geval dus beuk en eikensoorten), meestal tot wederzijds voor-

deel en bij de meeste mycorrhiza-vormende paddenstoelen, zoals boleten, is sprake van een duurzame verbinding, die onder gelijkblijvende omstandigheden jaren kan voortduren. De roodnetboleet is kennelijk een uitzondering of zijn ecologie is ingewikkelder dan we denken.

Conclusie

De laatste vijf jaar neemt de roodnetboleet in aantal en verspreidingsplaatsen toe. Het stemt ons hoopvol, dat deze Rode-Lijstsoort toeneemt, al is nog niet duidelijk waar die toename door wordt veroorzaakt. Mogelijk heeft deze trend te maken met de warmere en natere seizoenen van de laatste jaren. Wat standplaats betreft lijkt *B. rhodoxanthus* een tolerante soort en hij is te vinden op voedselrijke, maar ook voedselarme plaatsen op zand of klei. Hij heeft een duidelijke voorkeur voor verstoorte en kale plekken; wanneer er veel humusvorming plaats heeft, komt de soort niet tot het vormen van vruchtlichamen.

Met de weinige gegevens die we hebben, lijkt *rhodoxanthus* een zich snel verplaatsende mycorrhizavormer, die bij ongunstige omstandigheden jaren kan wegblijven maar door zijn onverwachte verschijning de gemoederen onder mycologen altijd zal blijven beroeren.

Martijn Oud
Borinagestraat 19
1827 DX Alkmaar
mnaj.oud@chello.nl

Bronnen

- BESTAND van de NMV (Ad v/d Berg).
- BREITENBACH J. & F. KRÄNZLIN, 1990. Pilze der Schweiz, Band 3.
- KRIEGLSTEINER, G.J., 2000. Die Grosspilze Baden-Württembergs, Band 2.
- NAUTA, M.M. & E.C. VELLINGA, 1995. Atlas van de Nederlandse paddenstoelen.